

(2003), *Etnološka dediščina in kulturna podoba štajerskih Slovencev* (2005), *Slovenci na Hrvaškem – dediščina in sedanost* (2006). Pri organiziranju posvetovanj so z društvom sodelovale številne etnološke in manjšinske organizacije: Narodna in študijska knjižnica in Inštitut za etnologijo iz Trsta; Muzej Savaria iz Sombotela, Zveza Slovencev na Madžarskem iz Monoštra, Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, Krščanska kulturna zveza in Slovenska prosvetna zveza iz Celovca, Kulturno društvo člen 7 za avstrijsko Štajersko iz Potrne, Svet slovenske nacionalne manjšine Mesta Zagreb in Slovenski dom iz Zagreba. Naj povem, da smo s predsednico društva Heleno Rožman in sourednico zbornika Katalin Munda Hirnök oktobra predstavile zbornik *Slovenci na Hrvaškem – dediščina in sedanost* (2006) v Slovenskem domu v Zagrebu. Pričakala nas je polna dvorana poslušalcev, po našem izvajanju pa so nas presenetili npr. z vprašanjem, kdaj bomo napisali etnološko knjigo o Slovencih v Zagrebu. Sledil je slap pobud o tem, kaj vse bi bilo treba raziskati, povedali pa so tudi, kaj vse zbirajo in raziskujejo sami. Nismo jim mogle dati kaj več kot to, da smo se na splošno strinjale z mnenjem, da bi bilo to res zanimivo.

Gotovo se bo v prihodnosti pred slovensko etnologijo postavila vse bolj pereča naloga raziskovanja načina življenja Slovencev v nekdanjih jugoslovanskih republikah, po drugi strani pa tudi priseljencev iz nekdanjih jugoslovanskih republik, ki bogatijo kulturno pestrost Slovenije in katerih kultura in način življenja tudi še nista bila, razen redkih izjem, predmet sistematičnih etnoloških raziskav. Ni naša naloga in tudi ni danes prava priložnost za to, da bi govorili o tem, kdo bi moral ali kdo se bo moral lotiti teh izredno zanimivih in pomembnih tematik, zato naj le zaželim, da bi slovenska etnologija, kolikor je le v njeni moči, prispevala k razumevanju kulturnih procesov, ki jih bodo povzročile odstranjene in novo postavljene meje; upamo, da bo Slovensko etnološko društvo, ki je vedno znalo postaviti na dnevni red relevantne etnološke teme, tudi v prihodnje opravljalo to svoje poslanstvo, če ne drugače, s prepotrebnimi povezavami in posvetovanji.

Datum prejema članka v uredništvo: 30. 11. 2007.

Drugi članki ali sestavki / 1.25

Tanja Tomažič

SOMBOTEL – ETNOLOGI PO POTI SV. MARTINA

Rajža Slovenskega etnološkega društva

Kip Avgusta Pavla pred po njem imenovanim muzejem v Sombotelu.

Foto: Irena Destovnik, 16. 6. 2007

Dolgo nas je že vabila kolegica dr. Marija Kozar Mukičeva, da bi se oglasili pri njej v muzeju v Sombotelu in si obenem ogledali še mesto in bližnji muzej na prostem. In dolgo so se pripravljali za to pristojni in končno se je izbrana družčina najbolj zagnanih etnologov in njihovih pristašev sredi junija v letošnjem letu odpravila tja. Na vabilu je bil črno na belem napisan

Razstava o romarski poti na Marijino Celje/ Mariazell.

Foto: Irena Destovnik, 16. 6. 2007

itinerarij, z natančnimi urami so bili obeleženi in zaznamovani vsi kraji, kjer se bo jedlo, kaj se bo videlo in kje nas čakajo naši gostitelji.

Vse skupaj se je začelo ob zgodnji jutranji uri v majhnem, a ljubkem avtobusu, kjer smo se šest ur zdržema po dva in dva vljudno stiskali drug k drugemu in se končno, rahlo zverženi,

znašli na cilju. Mimogrede smo se malce zapletli po prekmur-skih cestah, in ena od sopotnic, ki je bila prvič z nami, je vsakič, ko se je voznik zmotil, vzkliknila: »Ja, saj sem hotela že prej reči, kje naj pelje, pa ne vem, kako ste navajeni v vaši družbi!« Tako so njena dobronamerna sporočila kot nalašč prihajala *post festum*, ko je šofer že dvakrat obrnil.

Kljub temu smo se srečno pripeljali v Sombotel, ki se tako le-po in zanimivo izgovarja po madžarsko, da smo ga kot lahen zefir spuščali čez ustnice kot »Szombathely«. Prijazni socialistični bloki, ki bodo počasi prav gotovo postali spomeniki prvega reda, so se izmenjavali z novejšo kičasto in do skrajnosti pocukrano individualno gradnjo, s katero novi lastniki kažejo svoje imovito stanje. Za lastnike so njihove gradnje spomeniki že od vsega začetka, o tem ne gre dvomiti. Na Slovenskem se jim hitro približujemo.

Prijazen sprejem na razstavi igrač.
Foto: Irena Destovnik, 16. 6. 2007

Pa se vrnimo k veseli družbi, ki se je potrpežljivo prevažala od Ljubljane do madžarskih prijateljev. Na določenem kraju nas je počakala gostiteljica Marička Mukičeva, kakšno uro zamude je vzela v zakup in nas previdno vodila do prvega postanka. Dvakrat lahko ugibate, kaj je to bilo! Razumljivo, po tako dolgi poti smo se morali podpreti in zato je bila hiša z napisom: SOMOGLY VENDEGLO kar pravšnja. Ne da bi razumeli napis, smo vstopili, in bilo je pravilno: miza je bila že pripravljena za približno 3 x 7 palčkov in po kakšni dobri uri se je marsikomu zazdelo, da pogreša samo še kakšen kavč ob stenah. A strumnih etnologov pač nič ne ustavi, tudi polni želodci ne. Ekskurzija se je šele začela!

Dan je bil sicer sončen, a nizki oblaki so od časa do časa pritisnili na zemljo, in tisti, ki se imajo za bolj občutljive, so si izmenjavali solidarnostne ugotovitve: »A ni grozno, kakšen pritisk, saj se komaj premikamo!« ne vedoč, da so bili polni želodci tisti, ki so protestirali. Sopara, kot smo jo poznali že iz Ljubljane, pa je že morala imeti svoje skrivnosti, kar se je spoznalo prav ob koncu našega somboteljskega pohajkovanja.

Preden smo vstopili v katedralo sv. Martina, ki je znamenitost mesta in pomeni prvo postajo v evropski romarski poti, smo naleteli na kor-r-roške rojake, ki so si prav tako v skupini ogle-

dovali cerkev in mimogrede zaslišali naše glasove. Takoj nas je v tujem ogrskem mestu združila slovenska govornica.

Župnik nam je ljubeznivo razkazal cerkev in prostore z razstavo o svetnikovem življenju, ki je bil sicer rojen v Sombotelu, a se zdi, da je na svoji razgibani in čudežev polni življenski poti obiskal toliko dežel in mest, da je zdaj poskrbel za prav takšno evropsko romarsko pot z mnogimi postajami. Začne se prav v Martinovi cerkvi v Sombotelu, kjer nas na to opozarja odtis nožice malega Martinčka. Ena od kolegic je vprašala, če je prava. Nekaj prikazov je bilo tako realističnih (kot tista nožica), da se je kolegica Minka Cvetkova za nepozaben posnetek postavila ob rimskega vojščaka, s katerim sta tvorila zanimiv par.

Nazadnje nas je gospod župnik povabil v imenitno klet, kjer smo bili deležni tudi imenitne pijače. Tako so se začele nalagati vse različne dobrine: za duha in za telo. Vprijali smo tako rekoč

Dva »ekspozata« iz muzeja na prostem.
Foto: Irena Destovnik, 16. 6. 2007

vse: informacije o svetniku, o likovni opremi cerkve, in vse to zalili s kozarcem rdečega vina. Ali dvema, kakor se je komu zahotelo.

Ko smo se poslavljali od dobrega in prijaznega gospoda Geza Aignerja, župnika iz Szent Marton Plebania na Szent Marton utci 40, taki so podatki na njegovi vizitki, nas je spet zajel vroč zrak, ki se je, kakor se je zdelo, mešal iz oblakov in asfalta natančno v višini naših glav.

Sprehodili smo se po mestu in prispeli do Maričkinega drugega doma, muzeja v Sombotelu. V muzeju, ki je še najbližji slovenski manjšini in kjer občasno postavljajo tudi razstave o življenju porabskih Slovencev, smo imeli na ogled imenitno razstavo o romarski poti na Marijino Celje ali Mariazell v Avstriji, ki pravzaprav še vedno privlači tudi romarje iz Slovenije. Slavna Marijina cerkev je kraj, kjer se srečujejo domačini z Madžari in s Slovenci, pa prav gotovo prihajajo romarji še od kod drugod. Muzej je tudi nam naredil veliko veselje s kamero, ki je oponašala nekdanje fotografe: veselo smo sedeli na klop pred slikane kulise s cerkvijo in komaj čakali, da je bila slika narejena.

Razstava o otroških igračah je avtorico tega spisa zanimala bolj profesionalno, ugotovitve pa so bile zelo osebne – da so kustosu dali najbrž veliko premalo prostora. Pa še nekaj se je dalo videti

Ženski pevski zbor »Spominčice« vodi Franček Mukič.

Foto: Irena Destovnik, 16. 6. 2007

že od daleč: kustos je bil moški, zato so bile fantovske igrače v presežku, punčk pa skoraj nikjer. Kako zanimivo, v ljubljanskem muzeju je bilo (*tempi passati!*) ravno obratno.

Razstavo o Avgustu Pavlu, znamenitem slovenskem etnologu, ki je deloval na madžarskem ozemlju, je nekaj obiskovalcev izpustilo in jo prihranilo za drugič. Vzrok je bila sopara, ki se je privlekla tudi v muzejske prostore. A glejte čudež: nekaterim je bilo dano že čez nekaj tednov, ko so Porabci obiskali naš muzej, videti in spoznati živo hčerko Avgusta Pavla! Prijazna gospa pa se žal ni več pogovarjala v slovenščini.

Nazadnje je sledil še obisk Slovenske hiše v muzeju na prostem. Oblaki so nam še vedno sledili, a ko smo prišli, so nas obstopili člani tamkajšnjega društva, v glavnem porabski Slovenci s svojimi madžarskimi zakonci, sosedi in prijatelji, in zazdelo se nam je, kot da se je ozračje razvedrilo. Nekateri so bili že stari znanci, saj so že lansko leto obiskali Slovenijo. In gospa Vera, za katero se je pozneje izkazalo, da je le »pridružena Porabka«, je temperamentno izražala svoje veselje nad kozjanskim domačinom, ki jim je pred letom dni razkazoval svoj mlin. »Spominčice«, kakor se je imenoval njihov ženski zbor, je v čast gostom priredil čudovit koncert slovenskih pesmi. Franček Mukič, ki je druga polovica delovne Maričke Mukičeve, je raztegoval meh

in prepeval z njimi. Vince je teklo v potokih, tako bi se lahko reklo, in golaž je dišal po Madžarski, piškoti pa so bili za povrh, vsega dovolj in preveč.

Bili smo tako razigrani, da je nazadnje eni od obiskovalk iz Ljubljane na nogo padla lesena klop. Okoliščine so bile rahlo zamegljene, kar bi znala biti posledica celodnevne sople. Komaj smo doumeli nesrečo, že se je pojavil pristni madžarsko-porabski zdravilec, ki ji je z masažo lajšal bolečine. Na žalost se je ob vrnitvi v Ljubljano na urgenci izkazalo, da ima zlomljeni dve koščici na stopalu.

Slovo je bilo težko in nadvse ganljivo in v trdi noči smo krenili nazaj v Ljubljano, z obljubami seveda, da se kmalu spet srečamo.

In obljube so bile, na presenečenje Ljubljčanov, tudi res kmalu izpolnjene. Slovensko-madžarsko društvo se je odpravilo na romanje k strunjanski Materi Božji in se nazaj grede oglasilo v Slovenskem etnografskem muzeju. Veselje je bilo pristrčno, Franček s harmoniko je spet spremljal »Spominčice«, mi vsi, ki smo ostali v Ljubljani, smo jim ob odhodu zapeli in dolgo mahali v slovo.

Datum prejema članka v uredništvo: 24. 9. 2007.